

סרט בורקס

דירקטור ממוצע יתקשה להתמודד עם סוגיות חשבונאיות מורכבות. בשל מגבלות האי־תלות, יהיה זה תפקידו של סמנכ"ל הכספים להבטיח שכל המידע הוצג בצורה מובנת ושלדירקטוריון ניתנו כל החלופות האפשריות < רוני אלרואי

על הקשר בין הדירקטוריון לבין המאכל המזוהה יותר מכל עם העדה הבולגרית (עימה אני מזוהה) כבר עמדתי בעבר. הדגש היה על כך, שההאשמה לפיה ישיבות דירקטוריון מצטיינות לעיתים יותר באיכות הבורקס ופחות באיכות הדיון, אין היא אלא מתוך רצונם (לא פעם האקטיבי) של בעלי שליטה והמסייעים בידיהם בהנהלת החברה, שהנ"בואה תגשים את עצמה. בעלי או בעלות שליטה שמחבבים דירקטורים מקצועיים ובעלי עמוד שדרה הם בבחינת מצרך נדיר. כפי שנראה מיד, גם מקצוע ראיתי החשבון לא תמיד מסייע ותומך ולדירקטור לא ברור האם המבקר החיצוני שותק מתוך חשש או מתוך חוכמה שבהקשבה. זאת, להוציא כמובן את "אין לנו הערות" כתשובה לקוגנית לשאלתו המסכמת של יו"ר הדירקטוריון.

ההסתברות שיתקיים בדירקטוריון דיון מעמיק בסוגיה חשבונאית מורכבת היא נמוכה, אלא אם מדובר בתיקון דוחות, וגם אז

רו"ח רוני אלרואי, גיזה־זינגר־אבן והמסלול האקדמי במכללה למינהל

ההסבר של רואה החשבון עשוי להיות מובן לדירקטור הממוצע כאילו אמר "הרדיאטור, אתה יודע, נפל לתוך הקרבוראטור, עשה סמטוחה שלמה מכל הפלאגים".

בורקס או לא, בואו נדבר על הסכנות האורבות לפתחו של הדירקטוריון ועל התפקיד המכריע של סמנכ"ל הכספים במזעורן. הפעם, נעסוק באופן שבו מוצגות דילמות חשבונאיות בפני הדירקטוריון ועל הסכנה שבשימוש באינטואיציה עסקית באשר לפתרון.

במתמטיקה למשל, הצגה שונה לאותה בעיה מביאה לאינטואיציות שונות באשר לפתרון. בואו ננסה:

נתונה קבוצת המספרים הטבעיים A (זוכרים את המונחים מהתיכון?)

$$A = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, \dots\}$$

נניח כעת, כי B היא קבוצת המספרים הזוגיים החיוביים. והשאלה: האם מספר האיברים שב-B גדול/קטן/שווה למספר האיברים שב-A? התשובה האינטואיציונית היא שמשפר האיברים ב-A גדול ממספר האיברים ב-B.

הצגה אחרת לאותה בעיה:

$$A = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, \dots\}$$

$$B = \{2, 4, 6, 8, 10, 12, \dots\}$$

כעת, ללא ספק, התשובה האינטואיציונית היא שמשפר האיברים שווה בשתי הקבוצות. זוהי התשובה הנכונה.

החשיבה שהנחתה את הפתרון בהצגה הראשונה מתבססת על הכלל האינטואיציוני לפיו "השלם גדול מחלקו", כלל שנכון רק עבור קבוצות סופיות. לעומת זאת, בהצגה השנייה מודגשת העובדה שבין שתי הקבוצות קיימת התאמה חד־חד־ערכית: לכל מספר טבעי מתאים מספר זוגי (כפולתו ב־2) ולהיפך, ולכן הקבוצות שקולות.

הנה כי כן, תחושה אינטואיציונית בפני עצמה אינה מתקבלת כהצדקה מתימטית. ומה לגבי חשבונאות ודוחות כספיים? האם גם כאן יש אינטואיציות שצריך לשים בצד? לשם כך עלינו לעבור לדוגמה היומית.

כיצד לרשום תעודות סל?

על מנת להמחיש את חשיבות אופן הצגת הסוגיות החשבונאיות המורכבות בפני הדירקטוריון (שהרי באינטואיציות עסקיות), עלינו להתעמת עם מקרה מסובך. קחו אוויר. בואו נדבר על תעודות סל. תעודות סל

בישראל, למי שאינו מכיר, הן מכשירי חוב פיננסי. אתה משקיע את כספך בחברה ייעור־דית (SPC) המבטיחה להצמיד את ההשקעה למדד ניירות ערך מסוים (סל ניירות ערך), למשל: מדד ת"א 25 (סל הכולל את 25 המניות של החברות המובילות בבורסה בת"א), מדד תל בונד 20 (סל הכולל את 20 איגרות החוב המובילות הנסחרות בבורסה בישראל) וכדומה.

למען הדיוק נציין, כי למשקיע קיימת זכות פדיון כנגד החברה הייעודית (demand feature). לזכות זו יש השפעה חשבונאית, אך בדיון שלהלן לא נזדקק לה.

מבחינתה של החברה הייעודית, יש צורך להתכנסות על מנת שניתן יהיה בבוא היום להחזיר למשקיע את השקעתו. החברה הייעודית רוכשת לשם כך נכסים הנקראים "נכסים מגבים". פעולת ההתכנסות נבחנת ברמה היומית על ידי הנאמן לתעודת הסל, על מנת לוודא שבכל רגע נתון יהיה שווי הנכסים המגבים גבוה משווי ההתחייבויות לציבור.

וכעת לדילמה: כיצד יש להציג את ההתחייבויות? האם לפי שוויין בשוק או לפי עלותן המופחתת (שיטת הריבית הישנה והטובה)? נדגיש, כי על פי כללי ה־IFRS יכולה הנהלת החברה לבחור את שיטת המדידה ואף לעשות זאת לכל תעודת סל בנפרד, וזאת מבלי שכלל העקביות או עקרון השוואתיות יעמדו בדרכה.

ולענייננו. האינטואיציה אומרת מיד: שווי שוק, שכן המידע הרלוונטי ביותר למשקיע הוא דבר קיומם של נכסים מגבים מספיקים לכיסוי שווי ההתחייבות של החברה הייעור־דית כלפיו.

ברם, אליה וקוץ בה: הצגת התחייבויות לפי שווי שוק גוררת לפי כללי ה־IFRS זקיפה מיידית של הוצאות ההנפקה של התעודות (שהן כאמור מכשירי חוב) כהוצאה בדוח רווח והפסד. מדובר בסכומים לא מבוטלים, שיש בהם כדי להשפיע על מדיניות הנפקת תעודות סל חדשות.

אז מה עושים? בואו נבחן את שיטת העלות. אינטואיציונית היא אינה מתאימה, אך מחשבה נוספת מלמדת, כי היא מביאה לתוצאה זהה. ההסבר: קחו הלוואה צמודה למדד ויישמו את שיטת העלות. התוצאה: הצמדה למדד. קחו מכשיר חוב צמוד למדד ת"א 25. התוצאה: הצמדת המכשיר למדד ת"א 25. והרי זה בדיוק שווי השוק!

תרגיל מעניין. אך האם הרווחנו משהו? בהחלט. לפי שיטת העלות לא זוקפים מיידית את הוצאות ההנפקה לדוח רווח והפסד, אלא פורסים אותן על פני חיי התעודה (בדרך כלל תקופות של 15-20 שנה). ההבדל, אם כך, מהותי ביותר.

בהערת אגב, אומר לכל אותם קוראים המיומנים בתחום המכשירים הפיננסיים (תוך בקשת מחילה מקוראי האנושיים), כי התוצאה לא תשתנה גם אם תבוצע הפרדה של הנגזר המשובץ (forward contract) מהחובה המארח (bond zero coupon). כמו כן, לא שכחתי גם את נושא תקופת ההיוון וריבית ההיוון.

יותר מחלופה אחת

עיניכם הרואות, כי יש לבחון היטב את המסמעות של כל החלופות האפשריות להצגת עסקאות ופעולות בדוחות הכספיים. רוצים

דוגמאות נוספות? עלויות עיסקה, ארגון מחדש, התחייבויות תלויות (לרבות תמורה תלויה בעסקאות צירוף עסקים), בחירת הערכת שווי לפי שווי הוגן או שווי שימוש, הטיפול בשינוי תנאים בתוכניות תגמול עובדי דים וידו של ה־IFRS עוד נטויה.

חובת הזהירות מחייבת את הדירקטור להפעיל רמת מיומנות סבירה בביצוע פעולותיו ובכלל זה אישור הדוחות. לפיכך, עליו להבין את הנושאים העקרוניים, את השיקולים המרכזיים ואת ההשלכות המהותיות.

בשל מגבלות האי־תלות הנוקשות החלות על רואי החשבון המבקרים, יהיה זה תפקידו של סמנכ"ל הכספים להביא את המידע והחלופות השונות בפני הדירקטוריון להכרעה.

והדירקטוריון – הוא צריך לדרוש מסמנכ"ל הכספים להביא בפניו את המידע תוך פירוט השיקולים לבחירת המדיניות החשבונאית, ההשלכות של בחירה במדיניות שונה מותרת (רצוי תוך הצגת ניתוח רגישות) וכיוצא באלו. ה־IFRS שינה סדרי עולם במסכמות החשבונאיות. לפיכך, אל לו לדירקטוריון להסתמך על אינטואיציות בתהליך אישור הדוחות הכספיים. על מנת להימנע מכך יש לנתח מספר חלופות (גם אם הוצג פתרון יחיד הגיוני!), לבחון את סבירות התוצאות ולקיים דיון מעמיק לפני קבלת החלטות באשר למדיניות החשבונאית הנבחרת.

והדוגמה המתמטית? היא אנלו־גית לחלוטין לסטאטוס החשבונאי בו אנו נמצאים היום. האינטואיציות של חשבונאות הכללים (אפשרויות מוגבלות, אם תרצו: קבוצות סופיות) לא רלוונטיות בעידן ה־IFRS, עידן העקרונות והאפשרויות האי־סופיות. ●

